

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 12. aprillil 2018¹

Kohtuasi C-107/17

**UAB „Aviabaltika“
versus
BAB Ūkio bankas**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus))

Eelotsusetaotlus – Majandus- ja rahapoliitika – Kapitali vaba liikumine –
Finantstagatiskokkulepete täitmisele pööramine – Likvideerimismenetluse algatamine finantstagatise
saaja suhtes – Tagatise realiseerimise tingiva juhtumi asetleidmine – Finantstagatise arvamine
pankrotivara hulka – Kohustus rahuldada kõigepealt finantstagatise nõuded

I. Sissejuhatus

1. Juba teist korda peab Euroopa Kohus tegema eelotsuse direktiivi 2002/47/EÜ² sätete tõlgendamise kohta.
2. Esimeses kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus Private Equity Insurance Group³, paluti Euroopa Kohtul selgitada tagatisesaaja õigusi tagatiseandja maksejõuetuse korral. Käsitletaval juhul tuleb lahendada küsimused, mis puudutavad direktiivi 2002/47 tõlgendamist olukorras, kus tagatisesaaja suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus.
3. Täpsemalt soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus oma kahe esimese eelotsuse küsimusega teada, kas direktiiv 2002/47 nõuab, et tagatisesaaja saaks või peaks finantstagatist realiseerima hoolimata maksejõuetusmenetluse algatamisest tema suhtes. Oma kolmanda küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas tagatiseandja suhtes on võimalik kohaldada erinevat kohtlemist võrreldes teiste sellesse maksejõuetusmenetluse kaasatud võlausaldajatega, et see tagatiseandja saaks tõesti tagasi finantstagatise, mida tagatisesaaja ei realiseerinud.

¹ Algkeel: prantsuse.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuni 2002. aasta direktiiv finantstagatiskokkulepete kohta (EÜT 2002, L 168, lk 43; ELT eriväljaanne 10/03, lk 89).

³ Vt 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Private Equity Insurance Group (C-156/15, EU:C:2016:851).

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

4. Direktiivi 2002/47 artikli 2 lõike 1 punktis c on täpsustatud, et „pandiõigusel põhinev finantstagatiskokkulepe“ on kokkulepe, mille alusel tagatiseandja esitab finantstagatise pandina tagatisesaajale või tema kasuks ja mille puhul finantstagatise omandiõigus jääb pandiõiguse tekkimisel täielikult tagatiseandjale.

5. Direktiivi 2002/47 artiklis 4 „Finantstagatiskokkulepete täitmisele pööramine“ lõigetes 1 ja 5 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et täitmist tingiva juhtumi ilmnemise korral saab tagatisesaaja järgmistel viisidel realiseerida pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppe alusel esitatud finantstagatise selle kokkuleppe tingimuste kohaselt:

- a) finantsinstrumentide puhul neid müüa või omandada ja teha nendega asjakohaste rahaliste kohustuste tasaarvestuse või kasutada neid selliste kohustuste täitmiseks;
- b) sularaha puhul teha sellega asjakohaste rahaliste kohustuste tasaarvestuse või kasutada seda selliste kohustuste täitmiseks.

[...]

5. Liikmesriigid tagavad, et finantstagatiskokkulepe saab jõustuda selles sätestatud tingimustel, olenemata likvideerimismenetluse või saneerimismeetmete algatamisest või jätkamisest tagatiseandja või -saaja suhtes.“

B. Leedu õigus

6. Selgub, et direktiivi 2002/47 artikli 2 lõike 1 punkti c ülevõtmisel kasutas Leedu seadusandja mõiste „pandiõigusel põhinev finantstagatiskokkulepe“ asemel mõistet „finantstagatiskokkulepe ilma omandiõiguse üleminekuta“. Leedu finantstagatiskokkulepete seaduse (Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas) § 2 lõikes 8 on täpsustatud:

„„Finantstagatiskokkulepe ilma omandiõiguse üleminekuta“ on kokkulepe, mille alusel tagatiseandja esitab finantstagatise tagatisesaajale või tema kasuks, kuid mille puhul finantstagatise täielik või kvalifitseeritud omandiõigus jääb täielikult tagatiseandjale.“

7. Leedu finantstagatiskokkulepete seaduse § 9 lõigetes 3 ja 8 on nähtud ette:

„3. Kui ilmneb mõni juhtum, mis tingib finantskohustuse täitmisele pööramise, on tagatisesaajal ühepoolset õigus realiseerida ilma omandiõiguse üleminekuta finantstagatiskokkuleppe alusel saadud finantstagatise ühel tagapool kirjeldatud viisidest ja vastavalt finantstagatiskokkuleppes ilma omandiõiguse üleminekuta sätestatud tingimustele järgmiselt:

[...]

8. Finantstagatiskokkulepe jõustub selles sätestatud tähtaegadel, hoolimata tagatiseandja või tagatisesaaja likvideerimismenetlusest või saneerimismeetmete kohaldamisest.“

III. Põhikohtuasi

8. UAB aviācijas kompanija (edaspidi „Aviabaltika“) ja pank AB (edaspidi „Ūkio bankas“) sõlmisid 2011. ja 2012. aastal kaks garantiilepingut, mille alusel anti garantiid Aviabaltika lepingupartneritele (edaspidi „2011. ja 2012. aasta lepingud“). Aviabaltika andis oma kohustuste tagatiseks vahendid, mis olid tema nimel avatud kontol Ūkio bankas’es.

9. Nende lepingute sõlmimise tulemusena sõlmisid Ūkio bankas ja äriühing Commerzbank AG edasigarantiilepingud, mille alusel viimane andis garantiid State Bank of Indiale. Viimane andis omakorda garantii nende garantiide tegelikele kasusaajatele ehk teisisõnu Aviabaltika lepingupartneritele.

10. Mais 2013 algatati Ūkio bankase suhtes maksejõuetusmenetlus.

11. Aviabaltika ei täitnud oma kohustusi lepingupartnerite ees, kelle kasuks olid garantiid 2011. ja 2012. aasta lepingutega välja antud.

12. Nende lepingupartnerite nõudel täitis Commerzbank 2014. aastal oma edasigarantiilepingust tulenevad kohustused. Seejärel debiteeris Commerzbank teatavad summad rahast, mille Ūkio bankas oli ühel kontol edasigarantiide katteks hoiustanud.

13. Vahepeal lubas Kaunas apygardos teismas (Kaunase ringkonnakohus, Leedu) Ūkio bankase kohustuste hulka lugeda Aviabaltika nõude Ūkio bankase vastu, mis tulenes finantstagatiskokkuleppe alusel tagatiseks antud vahenditest.

14. Olles täitnud oma kohustused Commerzbanki ees, võttis Ūkio bankas maha osa summast, mille Commerzbank oli debiteerinud vahenditest, mis olid Aviabaltika nimel avatud kontol. See raha tulenes hüvitisest, mis maksti välja Leedus hoiuste tagamist reguleerivate õigusnormide alusel. Ūkio bankas nõuab põhikohtuasjas, et Aviabaltika tasuks talle 2011. ja 2012. aasta lepingute alusel puuduoleva summa ning maksaks intressi.

15. Aviabaltika väidab selle vaidluse raames, et Ūkio bankas oleks pidanud oma nõuded rahuldama nii, et võtab raha tagatise katteks avatud kontolt. Aviabaltika arvab ka, et ta ei saa tagasi finantstagatist, mida Ūkio bankas tema suhtes algatatud maksejõuetusmenetluses ei realiseerinud. Aviabaltika väidab seega, et kui riigisisised kohtud Ūkio bankase nõude rahuldavad, mõistavad nad temalt tegelikult selle panga kasuks teistkordselt välja rahasumma, mis võrdub nende vahendite summaga.

16. Ūkio bankas väidab aga, et pärast maksejõuetusmenetluse algatamist oli tal keelatud täita rahalist kohustust, mida ta ei olnud täitnud enne selle menetluse algatamist. Ūkio bankas märgib ka, et alates maksejõuetusmenetluse algatamisest kuulusid vahendid, mis olid tagatise katmiseks Aviabaltika nimel avatud kontol, selle panga pankrotivara hulka ning seetõttu ei saanud ta neid enam talle esitatud nõuete rahuldamiseks kasutada.

17. Kaunas apygardos teismas (Kaunase ringkonnakohus) rahuldab 14. detsembri 2015. aasta otsusega Ūkio bankase 2011. ja 2012. aasta lepingutega seotud nõuded täielikult.

18. Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus) jättis 31. mai 2016. aasta otsusega 14. detsembri 2015. aasta kohtuotsuse muutmata.

19. Aviabaltika esitas Lietuvos Aukščiausiasis Teismasas’ele (Leedu kõrgeim kohus) kassatsioonkaebuse.

IV. Menetlus ja eelotsuse küsimused

20. Selles olukorras otsustas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas direktiivi 2002/47 artikli 4 lõiget 5 tuleb tõlgendada nii, et see paneb liikmesriikidele kohustuse kehtestada õigusnormid, mille kohaselt ei arvata finantstagatist pärast tagatisesaaja (likvideerimisel oleva panga) maksejõuetuks kuulutamist pankrotivara hulka? Teisisõnu, kas liikmesriigid on kohustatud kehtestama õigusnormid, mille kohaselt peaks tagatisesaajal (pangal) olema võimalus oma nõue, mis on tagatud finantstagatise (pangakontol olev raha ja nõudeõigus selle raha suhtes), tegelikult rahuldada, hoolimata asjaolust, et finantstagatise realiseerimise tingiv juhtum ilmnes pärast tagatisesaaja (panga) likvideerimismenetluse alustamist?
2. Kas direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikeid 1 ja 5 tuleks selle direktiivi ülesehitust arvestades tõlgendada nii, et need annavad tagatiseandjale õiguse nõuda, et tagatisesaaja (pank) peaks finantstagatise (pangakontol olev raha ja nõudeõigus sellele rahale) tagatud nõude rahuldama eelkõige selle finantstagatise arvelt, ning sellest tulenevalt panevad finantstagatise saajale likvideerimismenetluse algatamisest hoolimata kohustuse selline nõue sisse nõuda?
3. Kui vastus teisele küsimusele on eitav ja tagatiseandja rahuldab finantstagatise tagatud tagatisesaaja nõude tagatiseandja muude varade arvel, siis kas direktiivi 2002/47, eriti selle artiklite 4 ja 8 sätteid tuleks tõlgendada nii, et tagatiseandja suhtes tuleks teha erand maksejõuetu tagatisesaaja (panga) võlausaldajate võrdsest kohtlemisest likvideerimismenetluses ja tagatiseandjat tuleks likvideerimismenetluses teistele võlausaldajatele eelistada, et ta võiks finantstagatise tagasi saada?“

21. Kirjalikud seisukohad esitasid Aviabaltika, Ūkio bankas, Leedu valitsus ja Euroopa Komisjon, kes olid kohal ka kohtuistungil, mis toimus 18. jaanuaril 2018.

V. Õiguslik analüüs

A. Esimene eelotsuse küsimus

22. Oma esimese eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 2002/47 artikli 4 lõige 5 kohustab liikmesriike tagama, et tagatisesaaja saaks pandiõigusel põhineva finantstagatise täitmisele pöörata, et nõuda sisse oma nõue tagatiseandja vastu, kui tagatise realiseerimise tingiv juhtum leiab aset pärast tagatisesaaja suhtes maksejõuetusmenetluse algatamist. Jaatava vastuse korral tahab see kohus teada, kas direktiivis 2002/47 on määratud kindlaks viis, kuidas tuleb finantstagatise täitmisele pööramise võimalus tagatisesaaja maksejõuetuse korral tagada.

23. Ehkki esimese eelotsuse küsimuse sisust ilmneb, et eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et need kaks probleemi kujutavad endast ühte ja sama probleemi, tuleb märkida, et küsimus, kas eksisteerib kohustus tagada, et tagatisesaaja saab finantstagatise täitmisele maksejõuetuse korral pöörata, kujutab endast küsimust, mis eelneb selle viisi kindlaksmääramisele, kuidas see võimalus tuleb tagada.

24. Lisaks tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib küll esimese eelotsuse küsimuse kontekstis, kas direktiiv 2002/47 asetab tagatiseandja ja -saaja õiguste kaitse ühe lepinguosalise maksejõuetuse korral ühele pulgale. Ilmneb aga, et sama küsimusega soovib see kohus sisuliselt välja selgitada, kas tagatisesaaja saab finantstagatise realiseerida siis, kui tema suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus.

25. Sellele küsimusele vastamiseks käsitlen kõigepealt küsimust, kas liikmesriikidel on kohustus tagada, et tagatiseaaja saab finantstagatise realiseerida siis, kui tema suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus. Seejärel analüüsin direktiivi 2002/47, et teha kindlaks, kas selles on kindlaks määratud viis, kuidas finantstagatise realiseerimise võimalus tuleb tagada.

1. Sissejuhatavad märkused

26. Eelotsusetaotlusest ilmneb, et käsitletal juhul tõstatatud küsimust, mis puudutab finantstagatiskokkuleppe täitmisele pööramist juhul, kui juhtum, mis tingib finantstagatise realiseerimise, leiab aset pärast maksejõuetusmenetluse algatamist tagatiseaaja suhtes, ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus veel oma praktikas lahendanud. See kohus on sarnaseid probleeme arutanud siiski kohtuasjade raames, mis käsitlevad finantstagatise tagastamist, mida nõuti pärast likvideerimismenetluse algatamist tagatiseaaja suhtes olukorras, kus juhtumit, mis tingiks finantstagatiskokkuleppe täitmisele pööramise, aset ei leidnud.

27. Vastavalt Leedu kohtupraktikale toob vahendite kandmine pangakontole kaasa selle, et kaotatakse omandiõigus nendele vahenditele ja omandatakse nõue panga suhtes, mille kohaselt peab pank ülekantud summa tagastama. Selle kohtupraktika kohaselt toob pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppe sõlmimine koos pangakontol olevate vahendite tagatiseks üleandmisega kaasa selle, et tagatiseks antakse vahendite tagastamise nõue.

28. Lisaks on riigisiseste maksejõuetust käsitlevate õigusnormidega kehtestatud keeld täita kohustus, mis ei ole maksejõuetusmenetluse algatamise hetkeks veel täidetud.

29. Kuigi riigisisese finantstagatist käsitlevad õigusnormid sätestavad, et maksejõuetusmenetluse algatamine ei piira tagatiseaaja õigusi, ei ole nendega sama kaitset ette nähtud tagatiseandjale.

30. Asjakohaste riigisiseste õigusnormidega ei ole tagatiseandjale antud õigust võtta finantstagatist tagasi – vähemalt väljaspool maksejõuetusmenetlust – pärast maksejõuetusmenetluse algatamist tagatiseaaja suhtes.

31. Selles kontekstis märgibki eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tema probleemid on tingitud sellest, et direktiivis 2002/47 ei ole selgelt kindlaks määratud tagatiseandja õiguste ulatust juhul, kui tagatiseaaja suhtes algatatakse likvideerimismenetlus. Ta arvab siiski, et kohtuotsuses *Private Equity Insurance Group*⁴ tõlgendas Euroopa Kohus direktiivi 2002/47 nii, et see ei luba sisuliselt seda, et maksejõuetusmenetlus avaldab mõju finantstagatiskokkulepetele.

32. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib seega küsimus, missugune on pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppe regulatsiooni ja riigisiseste maksejõuetust käsitlevate õigusnormide suhe niisugustes olukordades nagu käsitletav.

⁴ 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus *Private Equity Insurance Group* (C-156/15, EU:C:2016:851).

2. Kas direktiiviga 2002/47 on kehtestatud liikmesriikidele kohustus tagada, et tagatisesaaja saab finantstagatiskokkuleppe täitmisele pöörata enda maksejõuetuse korral?

a. Poolte seisukohad

33. Ükio bankas leiab, et esimese eelotsuse küsimuse sellele osale, mis käsitleb tagatisesaaja õigust nõuda käsitletavas olukorras sisse tema nõue finantstagatise abil, ei ole vaja vastata. Esimese eelotsuse küsimuse see osa puudutab tema sõnul eriolukorda, kus võlgnik langeb – õigussuhtes, mis tekkis pangakonto olemasolust (pank) – kokku tagatisesaajaga õigussuhtes, mis tekib finantstagatise andmisel. Pankade ja pangakontode omanike õigussuhted ei kuulu aga mitte direktiivi 2002/47, vaid üksnes riigisisese õiguse kohaldamisalasse.

34. Leedu valitsus leiab, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõige 5 ei kohusta liikmesriike tagama, et pärast maksejõuetusmenetluse algatamist tagatisesaaja suhtes saaks viimane oma nõude sisse nõuda finantstagatise arvelt. Selle valitsuse sõnul näevad direktiivi 2002/47 artiklid 4 ja 8 ette tagatisesaaja kaitse juhul, kui tagatiseandja suhtes algatatakse maksejõuetusmenetlus. Nii on see seda enam, et direktiiv 2002/47 reguleerib tagatiseandja õigusi minimaalselt.

35. Seevastu komisjon on arvamusel, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõike 5 eesmärk on kaitsta finantstagatiskokkuleppe mõlemat osalist maksejõuetusmenetluse tagajärgede eest.

36. Aviabaltika arvab, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikega 5 antakse tagatisesaajale selgelt ja üheselt mõistetavalt õigus realiseerida finantstagatise hoolimata tema suhtes algatatud maksejõuetusmenetlusest, kui juhtum, mis tingib realiseerimise, leidis aset peale selle menetluse algatamist.

b. Direktiivi 2002/47 artikli 4 lõike 5 tõlgendamine

37. Direktiivi 2002/47 artikli 4 lõike 5 kohaselt „[tagavad l]iikmesriigid [...], et finantstagatiskokkuleppe saab jõustuda selles sätestatud tingimustel, olenemata likvideerimismenetluse või saneerimismeetmete algatamisest või jätkamisest tagatiseandja või saaja suhtes“.

38. Minu arvates ei jäta direktiivi 2002/47 artikli 4 lõike 5 sõnastus mitte mingit kahtlust, et selles sättes on peetud silmas olukordi, kus tagatisesaaja või tagatiseandja suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus.⁵ Seega on selle direktiivi artikli 4 lõike 5 sõnastus üheselt mõistetav, mis puudutab seda, et liikmesriigid on kohustatud kehtestama õigusliku raamistiku, mis tagab, et finantstagatiskokkuleppe saab selles kokkuleppes ette nähtud korras täitmisele pöörata, hoolimata maksejõuetusmenetluse algatamisest tagatisesaaja suhtes.

39. See järeldus ei võimalda siiski teha otsust, et liikmesriigid on kohustatud kehtestama regulatsiooni, mille kohaselt ei kuulu finantstagatise tagatisesaaja pankrotivara hulka.

⁵ Vt selle kohta Devos, D., *The Directive 2002/47/EC on Financial Collateral Arrangements of June 6, 2002*, De Walsche, A., ja Vandersanden, G., *Mélanges en hommage à Jean-Victor Louis*, II kd, Brüssel, Editions de l'Université de Bruxelles, 2003, lk 269.

3. Kas direktiivis 2002/47 on määratud kindlaks viis, kuidas tuleb finantstagatiskokkuleppe täitmisele pööramise võimalus tagada, kui tagatisesaaja suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus?

a. Poolte seisukohad

40. Leedu valitsus arvab, et finantstagatise tagatisesaaja pankrotivarast väljajätmist ei peaks käsitama meetmena, mis on direktiivi 2002/47 nõuetekohaseks ülevõtmiseks hädavajalik. See valitsus märgib ka, et finantstagatis, mis hoiustatakse sularahas krediidasutuses, kuulub ka direktiivi 2014/49/EL⁶ kohaldamisalasse. Selles direktiivis ei ole mainitud finantstagatist kui elementi, millele tuleks anda eristaatus. Seda kaitstakse hoiusena ja nagu muudki hoiused kuulub see pankrotis krediidasutuse pankrotivara hulka.

41. Samamoodi märgib Ükio bankas, et liidu õiguses ei eksisteeri üldpõhimõtet, mis nõuaks, et teiselt isikult saadud vara hoitaks ülejäänud varast eraldi. Kui liidu seadusandja oleks soovinud niisugust lahendust, oleks ta kehtestanud vastava täpse ja sõnaselge sätte. Ükio bankas põhjendab oma seisukohta mitme liidu teise õigusaktiga.

42. Vastupidi Leedu valitsuse ja Ükio bankase seisukohtadele arvavad Aviabaltika ja komisjon, et vahendite üleandmine pandiõigusel põhineva finantstagatisena ei saa tuua kaasa seda, et need vahendid arvatakse tagatisesaaja pankrotivara hulka.

43. Täpsemalt seab Aviabaltika kahtluse alla eelduse, millel esimene eelotsuse küsimus rajaneb. Käsitletaval juhul ei kuulu nimelt finantstagatisena üle antud vahendid tagatisesaaja pankrotivara hulka.

44. Komisjon võtab selle aspekti kohta seisukoha üksikasjalikumalt. Ta arvab, et direktiivi 2002/47 raames tuleb eristada kahte finantstagatiskokkulepete liiki: pandiõigusel põhinevaid kokkuleppeid ja kokkuleppeid omandiõiguse üleminekuga. Komisjoni sõnul ei peaks finantstagatis, mis anti pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega, kuuluma tagatisesaaja likvideerimise korral tema aktiva hulka. Komisjon juhib tähelepanu, et nägi kõnesoleva direktiivi ettepanekus ette põhjenduse 13, mille teises lauses oli märgitud pandiõigusel põhinevate finantstagatiskokkulepete kohta, et tagatiseandjale võib jääda väljapandud summa omandiõigus ja tema õigust võib tagatisesaaja pankroti korral kaitsta.⁷ Kuigi direktiivi 2002/47 ettepaneku põhjenduse 13 teist lauset direktiivi 2002/47 üle ei võetud, ei kaotatud finantstagatiskokkulepete jaotamist kahte kategooriasse. Komisjoni arvates kõrvaldab tõlgendus, mille kohaselt kaotab tagatiseandja oma omandiõiguse pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppe raames antud sularahale, erinevuse nende kahe kokkuleppekategooria vahel.

b. Vahendite pangakontole kandmise ja finantstagatise andmise tagajärjed

45. Kõigepealt tuleb märkida, et Aviabaltika ja komisjon ei pea oma seisukohtades silmas mitte tagatisesaaja pankrotivara, vaid tema aktivat. Aviabaltika ja Commission näivad arvavat, et käsitletaval juhul ei tohiks finantstagatise pankrotivarast eraldi hoidmise küsimust tekkidagi, sest tegemist on pandiõigusel põhineva finantstagatiseaga.

46. Õigusteoorias on tõesti leitud, et kui tegemist on pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega direktiivi 2002/47 tähenduses, ei ole tagatisesaaja võlausaldajatel finantstagatisena üle antud vahenditele õigust, sest kokkuvõttes ei kuulu need vahendid selle tagatisesaaja vara hulka.⁸

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta direktiiv hoiuste tagamise skeemide kohta (ELT 2014, L 173, lk 149).

⁷ Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi finantstagatiskokkulepete kohta ettepanek [KOM(2001) 168, 27.3.2001].

⁸ Vt T'Kint, F., Derijcke, W., *La directive 2002/47/CE concernant les contrats de garantie financière au regard des principes généraux du droit des sûretés*, Euredia 2003, 1. kd, lk 55.

47. Näib aga, et käsitletaval juhul ei ole see nii. Eelotsusetaotlusest ilmneb, et Leedu õigusaktide kohaselt toob vahendite kandmine pangakontole kaasa selle, et kaotatakse omandiõigus nendele vahenditele.

48. Lisaks kinnitas Leedu valitsus vastuseks küsimusele, mille Euroopa Kohus kohtuistungil esitas, et kui tegemist on tagatisega sularaha vormis, mis kantakse tagatisesaaja juures avatud kontole, tehakse erinevus omandiõiguse üleminekuga tagatiskokkuleppe ja pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppe vahel kindlaks asjaomase konto omaniku põhjal. Kui see konto avatakse tagatisandja nimel, on tegemist pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega, kui konto omanik on aga tagatisesaaja, on tegemist omandiõiguse üleminekuga tagatiskokkuleppega.

49. Nii näib mulle, et küsimus, kas finantstagatis jääb väljapoole tagatisesaaja pankrotivara, tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul käsitletaval juhul seetõttu, et selle kohaselt, kuidas on Leedu õigusakte riigisiseses kohtupraktikas tõlgendatud, toob vahendite kandmine pangakontole (kes ka ei oleks selle omanik) kaasa vahendite omistamise pangale.⁹

50. Selles olukorras tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu seisukoht ei ole ilmne, kui küsimuse all on finantstagatise eseme kindlakstegemine.

51. Esiteks mainib eelotsusetaotluse esitanud kohus kahes esimeses küsimuses finantstagatistele viidates pangakontol olevaid vahendeid ja nõudeõigust nendele vahenditele. Teiseks märgib see kohus oma eelotsusetaotluses, et tuleb asuda seisukohale, et käsitletaval juhul koosneb finantstagatis nõudeõigusest vahenditele, mis on Aviabaltika nimel pangas Ükio bankases avatud pangakontol.

52. Mulle tundub igal juhul, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates kuulub ka nende vahendite tagastamise nõue tagatisesaaja pankrotivara hulka. Seepärast küsibki see kohus oma kahes esimeses eelotsuse küsimuses, kas vahendid ja nõue tuleb hoida tagatisesaaja pankrotivarast eraldi.

c. Finantstagatise realiseerimise võimaluse kaitse

53. Aviabaltika ja komisjon arvavad, et kui tegemist on pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega, kohustab direktiiv 2002/47 liikmesriike tagama, et finantstagatis ei kuuluks tagatisesaaja aktiva hulka. Seega ei saa finantstagatis kuuluda ka selle tagatisesaaja pankrotivara hulka.

54. Finantstagatise eseme eraldi hoidmine selle tagatise andmisel on seega ainus lahendus, mis on direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikega 5 kooskõlas.

55. Nii kategooriline lähenemine ei veena siiski mind. Tuleb meenutada, et vastavalt ELTL artiklile 288 on direktiiv – seega ka direktiiv 2002/47 – saavutatava tulemuse seisukohalt siduv iga liikmesriigi suhtes, kellele see on adresseeritud, kuid jätab vormi ja meetodite valiku selle riigi ametiasutustele.

56. Sellega seoses tuleb märkida, et liikmesriikide õigussüsteeme maksejõuetuse küsimuses iseloomustavad suured erinevused. Nii on see ka siis, kui tegemist on riigisiseste õigusnormidega, mis käsitlevad finantstagatise eseme üleandmist tagatisesaajale.

57. Sel põhjusel otsustaski seadusandja mitte vastu võtta õigusakti, mis käsitleb finantstagatist kui ühtset liidu instrumenti. Ta soovis pigem kehtestada finantstagatise regulatsiooni, mis mõjutab nii vähe kui võimalik liikmesriikides loodud õiguslikku raamistikku.¹⁰

⁹ Vt ka riigisisese kohtupraktika kokkuvõtet käesoleva ettepaneku punktides 27–30.

¹⁰ Vt selle kohta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi finantstagatiskokkulepete kohta ettepaneku seletuskiri [KOM(2001) 168, 27.3.2001 (edaspidi „ettepaneku seletuskiri“), punkt 2.3).

58. See on minu meelest ka põhjus, miks kohustab direktiivi 2002/47 artikli 4 lõige 5 liikmesriike tagama, et finantstagatiskokkulepe võiks jõustuda „olenemata“ eelkõige maksejõuetusmenetluse algatamisest tagatisesaaja suhtes. Kui kasutada direktiivi 2002/47 põhjenduse 12 teise lause sõnastust, mis vastab selle direktiivi artikli 4 lõikele 5, siis on tegemist finantskokkulepete „kaitsmisega“ teatavate maksejõuetust käsitlevate õigusnormide vastu. Seda lähenemist kinnitab ka direktiivi 2002/47 ettepaneku seletuskiri, mille kohaselt on selle direktiivi eesmärk tagada, et tagatiskokkulepete suhtes ei kohaldataks piiratud ulatuses teatavaid maksejõuetust käsitlevaid õigusnorme, eelkõige õigusnorme, mis võivad tagatise realiseerimist takistada.¹¹

59. Selles küsimuses märkin, et direktiiviga 2002/47 ei ole määratud kindlaks viisi, kuidas tuleb finantstagatist riigisiseste maksejõuetust käsitlevate õigusnormide kohaldamise eest „kaitsta“. Igal juhul vastupidi teistele liidu teistele õigusaktidele, millele Ükio bankas viitab,¹² ei ole direktiivis 2002/47 nõutud, et finantstagatist hoitaks selle andmisel eraldi. Mulle ei tundu seega, et finantstagatise hoidmine väljaspool tagatisesaaja aktivat oleks ainus lahendus, mis on direktiiviga 2002/47 kehtestatud.

60. Arvan, et liikmesriigid võivad valida direktiivi 2002/47 ülevõtmisel erinevad lahendused, et kaitsta finantstagatist riigisiseste maksejõuetust käsitlevate õigusnormide eest, nii et maksejõuetusmenetluse algatamine tagatisesaaja vastu ei saa finantstagatiskokkuleppe täitmisele pööramist mõjutada.

61. Liikmesriigid võivad eelkõige diferentseerida õigusnorme, milles on määratud kindlaks finantstagatise tagatisesaaja käsutusse andmise mõju nii, et see tagatis ei kuuluks selle andmisel tagatisesaaja aktiva hulka. Nad võivad ka diferentseerida riigisiseseid maksejõuetust käsitlevaid õigusnorme, milles on nimetatud varad, mis kuuluvad pankrotivara hulka. Lisaks ei saa kohe välistada lahendust, mille kohaselt kuulub finantstagatise pankrotivara hulka, samas kui tagatisesaajale jääb õigus see tagatis realiseerida, olenemata maksejõuetusmenetluse käigust.

62. Eelnevatest argumentidest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele eelotsuse küsimusele, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõiget 5 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud kehtestama regulatsiooni, mis võimaldab tagatisesaajal sisse nõuda oma nõude pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud finantstagatisele, isegi kui juhtum, mis tingib finantstagatise realiseerimise, leidis aset pärast maksejõuetusmenetluse algatamist tagatisesaaja suhtes. Liikmesriikide ülesanne on määrata kindlaks viis, kuidas tuleb tagada võimalus pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppe täitmisele pöörata juhul, kui tagatisesaaja suhtes on algatatud niisugune menetlus.

B. Teine eelotsuse küsimus

63. Oma teise eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiiv 2002/47 annab tagatiseandjale õiguse nõuda, et tagatisesaaja kasutaks tagatud nõude rahuldamiseks kõigepealt finantstagatist, ning kehtestab tagatisesaajale vastava kohustuse nõuda oma nõue sisse selle tagatise arvelt.

1. Poolte seisukohad

64. Ükio bankas tõdeb kõigepealt, et pangal ei ole pankroti korral võimalust sisse nõuda oma nõuet finantstagatisele, kui selleks on vahendid pangakontol, mille tagatiseandja on pangas avanud.

¹¹ Vt ettepaneku seletuskiri, punkt 2.1.

¹² Vt eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse (EL) nr 648/2012 börsiväliste tuletisinstrumentide, keskmise vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta (ELT 2012, L 201, lk 1) artikkel 39 ja artikli 48 lõige 7. Vt ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2015. aasta direktiivi (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2015, L 337, lk 35) artikkel 10. Direktiivi 2015/2366 artiklis 10 on nähtud ette kaks vahendit, mis võimaldavad täita nõuded vahendite kaitse vallas. Liikmesriigid võivad valida kas vahendite eraldi hoidmise (artikli 10 lõike 1 punkt a) või kohustuse asjaomased vahendit kindlustada (artikli 10 lõike 1 punkt b).

65. Teiseks märgib Ükio bankas, et direktiiv 2002/47 annab tagatisesaajale õiguse valida viis, kuidas ta oma nõude tagatiseandja vastu rahuldab. Selle direktiivi artikli 4 lõiked 1 ja 5 ning artikli 2 lõike 1 punkt 1 käsitlevad võimalust finantstagatis realiseerida. Direktiivi 2002/47 artikli 4 lõigetes 1 ja 5 on kasutatud vastavalt väljendeid „*saab* tagatisesaaja [selles lõikes kirjeldatud] viisidel realiseerida [...] finantstagatise“ ja „et finantstagatiskokkulepe *saab* jõustuda selles sätestatud tingimustel“.¹³ Direktiivi 2002/47 artikli 2 lõike 1 punktis 1 on omakorda ette nähtud, et täitmist tingiva juhtumi ilmumise korral „*on* tagatisesaajal [...] õigus finantstagatis realiseerida või omastada või rakendub lõpetamisel toimuvat tasaarveldust käsitlev säte“.¹⁴

66. Samamoodi arvab Leedu valitsus muu hulgas, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõike 1 kohaselt on liikmesriigid kohustatud tagama, et tagatisesaaja saab kasutada selles sättes ette nähtud tagatise realiseerimise vahendeid.

67. Seevastu Aviabaltika väitis kohtuistungil, et väljendid, millele Ükio bankas ja Leedu valitsus viitavad, tähendavad, et tagatisesaaja võib otsustada – kui soovib – oma nõudeid tagatiseandja vastu sisse nõuda või mitte.

68. Aviabaltika leiab lisaks, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõiked 1 ja 5 ei reguleeri sõnaselgelt küsimust, kas tagatisesaajal on kohustus rahuldada kõigepealt oma nõue antud tagatise arvelt. Niisuguse kohustuse olemasolu ja ulatus tuleb kindlaks teha poolte vahel sõlmitud lepingu põhjal, võttes arvesse selle lepingu suhtes kohaldatavaid riigisiseseid õigusnorme ja direktiivi 2002/47 eesmärke. Sellest eeldusest lähtudes leiab Aviabaltika, et eeldus, et kõigepealt tuleb realiseerida tagatis, kujutab endast lepingust tulenevat kaudset tingimust.

69. Komisjon arvab samuti, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikeid 1 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et need annavad tagatiseandjale õiguse nõuda, et tagatisesaaja rahuldaks nõude kõigepealt lepingus ette nähtud tagatise arvelt, kui lepingus ei ole sätestatud teisiti.

2. Finantstagatise realiseerimise viis

70. On ilmne, et keelelisest seisukohast eeldavad direktiivi 2002/47 lõike 2 lõike 1 punkt 1 ning artikli 4 lõiked 1 ja 5 pigem, et tagatisesaajal on võimalus, mitte kohustus finantstagatis realiseerida.

71. Tuleb siiski võtta arvesse asjaolu, et tagatisesaajal on õigus finantstagatis realiseerida, kui ilmneb „[selle] täitmist tingiv juhtum“ selle direktiivi artikli 2 lõike 1 punkti 1 tähenduses. Tegemist ei ole seega mitte kindla sündmuse, vaid võimalusega. Järelikult võib asjaolu, et täitmise tingiva juhtumi ilmumine on ebakindel, selgitada, miks puudutab direktiivi 2002/47 artikli 4 lõige 5 võimalust, et finantstagatiskokkulepe võib jõustuda hoolimata maksejõuetusmenetluse algamisest.

72. Mis puudutab väljendite „*saab* tagatisesaaja [...] realiseerida [...] finantstagatise“ ja „on tagatisesaajal [...] õigus finantstagatis realiseerida“ kasutamist vastavalt direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikes 1 ja artikli 2 lõike 1 punktis 1, siis märgin, et nendes sätetes on nähtud ette mitu finantstagatise realiseerimise viisi. See võib selgitada, miks ei ole tegemist mitte kohustusega kasutada ühte nendest viisidest, vaid võimalusega.

73. Selgub, et kõnesolevates finantstagatise realiseerimise võimalusele viitavates õigusnormides ja eelkõige artikli 4 lõigetes 1 ja 5 kasutatud väljendite tõlgendamine ei võimalda vastata teisele eelotsuse küsimusele üheselt.

¹³ Kohtujuristi kursiiv.

¹⁴ Kohtujuristi kursiiv.

74. Tuleb siiski märkida, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõigetes 1 ja 5 on finantstagatise realiseerimise viisi kindlaksmääramise küsimuses viidatud lepingusätetele. Lisaks on direktiivi 2002/47 mitmes sättes nagu ka selle direktiivi artikli 4 lõikes 5 antud teatav tähtsus sellele, mis on finantstagatiskokkuleppega „ette nähtud“,¹⁵ või selle „tingimustele“.¹⁶ Nende õigusnormide eesmärk on tagada, et finantstagatiskokkuleppe täidetakse vastavalt sellele, milles pooled esialgu kokku leppisid, hoolimata ükskõik missugusest välisest asjaolust, sealhulgas maksejõuetusmenetluse algatamine.

75. Sellest tuleneb, et direktiivi 2002/47 raames on finantstagatiskokkuleppe poolte poolt kokku lepitud eristaatus. Võib seega väita, et selle direktiivi eesmärk on eelkõige austada kavatsusi, mida finantstagatiskokkuleppe pooled selle sõlmimisel väljendasid. Järelikult sõltub vastus teisele eelotsuse küsimusele põhikohtuasja poolte vahel sõlmitud finantstagatiskokkuleppe tõlgendusest.

76. Vastupidi Aviabaltika ja komisjoni väitele ei arva ma aga, et direktiiviga 2002/47 oleks kehtestatud eeldus, et tagatisesaaja on kohustatud rahuldama oma nõude finantstagatise arvelt, kui finantstagatiskokkuleppe ei näe ette teisiti. Nende probleemide lahendus sõltub eelkõige lahendustest, mille on valinud siseriiklik seadusandja, kui on vaja tõlgendada eraõiguslike isikute vahel sõlmitud lepinguid.

77. Tuleb asuda seisukohale, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikeid 1 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et need ei kohusta tagatisesaajat rahuldama oma nõuet kõigepealt pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud tagatise arvelt.

3. Väljapakutud lahenduse mõju tagatiseandja võimalusele saada realiseerimata jäänud tagatis tagasi

78. Ma pöoran tähelepanu Aviabaltika ja komisjoni väitele, et asjaolu, et tagatisesaaja ei ole kohustatud rahuldama nõuet kõigepealt finantstagatise arvelt, võib takistada tagatiseandjal seda tagatist tagatisesaaja maksejõuetuse korral tõesti tagasi saamast, mille tõttu võib tegelikkuses juhtuda, et tagatiseandja peab finantstagatise summa välja maksma kaks korda.

79. Võttes arvesse käesoleva ettepaneku punktis 61 välja pakutud kahte esimest lahendust – millest esimene on finantstagatise hoidmine eraldi tagatisesaaja aktivast ja teine selle hoidmine eraldi tagatisesaaja pankrotivarast –, peaks tagatiseandjal olema õigus tagatis tagasi saada ja õigus sellele, et see talle täielikult välja makstakse, hoolimata maksejõuetusmenetluse algatamisest. Ilmneb, et nendel kahel lahendusel on püsiv mõju, mistõttu asjaolu, et tagatisesaaja nõue rahuldati tagatiseandja muu vara arvelt, ei too kaasa ohtu, et tagatiseandja ei saaks enam nõuda realiseerimata jäänud tagatise tagastamist.

80. Niisugune oht esineb siiski käesoleva ettepaneku punktis 61 nimetatud kolmanda lahenduse puhul, milleks on olukord, kus finantstagatis kuulub pankrotivara hulka. Niisugusel juhul võib tagatisesaaja nõuda oma nõude sisse tagatiseandja muude varade arvelt, kusjuures viimane on siis sunnitud püüdma realiseerimata jäänud tagatist tagasi saada maksejõuetusmenetluses ja riigisisestes õigusnormides näidatud võlausaldajate nõuete järjekohiti arvestades. Teatavatel juhtudel võib seega juhtuda, et tagatiseandja ei saa tõesti finantstagatist tagasi, isegi kui tagatisesaaja rahuldab oma nõude tagatiseandja muude varade arvelt.

81. Ma ei ole aga kindel, et see lahendus on kooskõlas liidu seadusandja eesmärkidega.

82. Üldises plaanis soodustab direktiiviga 2002/47 kehtestatud süsteem – selle direktiivi põhjenduse 3 kohaselt – finantsturgude integreerumist ja tasuvust ning edendab liidu finantssüsteemi stabiilsust.

¹⁵ Vt direktiivi 2002/47 artikli 5 lõige 1.

¹⁶ Vt direktiivi 2002/47 artikli 6 lõige 1 ja artikli 7 lõige 1.

83. Mis puudutab direktiiviga 2002/47 kehtestatud finantstagatiskokkuleppe regulatsiooni ja riigisiseste maksejõuetust käsitlevate õigusnormide suhet, siis selle direktiivi põhjenduses 5 on märgitud, et direktiivi eesmärk on tugevdada finantstagatiskokkulepete õiguskindlust.

84. Lisaks ei ole direktiivi 2002/47 põhjenduse 12 teises lauses käsitletud mitte tagatiseaaja ja tagatiseandja „puutumatus“, vaid finantstagatiskokkulepete „kaitset“ riigisiseste maksejõuetust käsitlevate õigusnormide vastu. Tuleb ka märkida, et direktiivi 2002/47 põhjenduses 11 – ehkki see puudutab selle direktiivi kohaldamisala – on juhitud tähelepanu, et selle direktiiviga kaitstakse neid finantstagatiskokkuleppeid, mis vastavad selles sätestatud vorminõuetele. Seepärast märkis Euroopa Kohus kohtuotsuse Private Equity Insurance Group¹⁷ punktis 50, et direktiiviga 2002/47 kehtestatud regulatsioon annab eelise finantstagatisele endale.

85. Eespool esitatud kaalutlused võimaldavad tõdeda, et direktiivi 2002/47 eesmärk ei ole mitte ainult tagada võimalus realiseerida finantstagatis ühe osalise maksejõuetuse korral, vaid kehtestada eriregulatsioon finantstagatiskokkuleppe kui instrumendi puhul, mida iseloomustab selle õiguskindlus ja mis – nagu on märgitud selle direktiivi põhjendustes 3 ja 17 – võimaldab edendada ühenduse finantssüsteemi stabiilsust.

86. Ma ei arva, et see eesmärk on kokkusobitav riigisisest õigusest tuleneva lahendusega, mille kohaselt on tagatiseandja niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas sunnitud maksma finantstagatise summa tagatiseaajale välja veel teistki korda.

87. See on nii seda enam, et teatavatel juhtudel võib niisugune lahendus tuua kaasa tagatiseandja maksejõuetuse. Direktiivi 2002/47 põhjendusest 17 ilmneb aga, et selle direktiiviga kehtestatud finantstagatise regulatsiooni eesmärk on piirata „kõrvalmõjusid“ finantstagatiskokkuleppe ühe poole maksejõuetuse korral.

88. Seega ei tohi võimalus nõuda nõue sisse tagatiseandja muude varade arvelt takistada sel tagatiseandjal oma rahalist tagatist tõesti tagasi saamast, hoolimata maksejõuetusmenetluse algatamisest tagatiseaaja suhtes. Vastasel korral valitseks olukord, kus tagatiseaajaid julgustatakse süstemaatiliselt nõudma oma nõude sisse tagatiseandja muude varade arvelt, et saada tegelikkuses kahekordne finantstagatise summa.

89. Eelnevate kaalutluste põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele, et direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikeid 1 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et need ei kohusta tagatiseaajat rahuldama oma nõuet kõigepealt pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud tagatise arvelt. Niisugune kohustus võib siiski tuleneda finantstagatiskokkuleppe sätetest, tõlgendatuna selle kokkuleppe suhtes kohaldatava õiguse normidest lähtudes. Igal juhul ei tohi võimalus nõuda nõue sisse tagatiseandja muude varade arvelt, kui ilmneb juhtum, mis tingib finantstagatise realiseerimise, takistada tagatiseandjal tagatiseaaja suhtes maksejõuetusmenetluse algatamise korral seda kasutamata jäänud tagatist tõesti tagasi saamast.

C. Kolmas eelotsuse küsimus

1. Vastuvõetavus

90. Kolmanda eelotsuse küsimusega, mis on esitatud juhuks, kui Euroopa Kohus peaks vastama teisele eelotsuse küsimusele eitavalt, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohus täpsustaks, kas tagatiseandjat tuleks maksejõuetu tagatiseaaja võlausaldajate hulgas eelistada, et ta võiks finantstagatise tagasi saada, kui tagatiseaaja rahuldab oma nõude tagatiseandja muude varade arvelt.

17 Vt 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Private Equity Insurance Group (C-156/15, EU:C:2016:851).

91. Tuleb märkida, et minu arvates ei ole kolmas eelotsuse küsimus kuidagi põhikohtuasja esemega seotud ning selle vastuvõetavuse võib seada kahtluse alla.

92. See küsimus puudutab Ükio bankase suhtes algatatud maksejõuetusmenetluse läbiviimist. Meenutan, et vastavalt eelotsusetaotlusele lubas kohus, kes algatas Ükio bankase suhtes maksejõuetusmenetluse, Ükio bankase pankrotivara kohustuste hulka arvata Aviabaltika nõude Ükio bankase vastu.¹⁸

93. Põhikohtuasjas on Ükio bankase ja Aviabaltika vaidluse ese siiski ainult 2011. ja 2012. aasta lepingute täitmine. Lisaks ei ilmne eelotsusetaotlusest, et Aviabaltika esitanuks Ükio bankase vastu vastuhagi. Seega ei pea eelotsusetaotluse esitanud kohus põhikohtuasjas lahendama küsimusi, mis puudutavad Aviabaltika nõude sissenõudmist Ükio bankaselt maksejõuetusmenetluse raames.

94. Ma ei arva niisiis, et kolmandale küsimusele vastamine aitaks põhikohtuasja lahendada.

95. Märgin ka, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei viita ühelegi Leedu õigusnormile, mis võiks mõjutada tagatisesaaja võlausaldajate nõuete järjekohta ning asetada tagatiseandja eelisseisundisse. Leian niisiis, et Leedu seadusandja ei otsustanud direktiivi 2002/47 ülevõtmisel kaitsta tagatiseandja õigusi riigisiseste maksejõuetust käsitlevate nende õigusnormidega, mis määravad kindlaks maksejõuetu ettevõtja võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekorra.

96. Igatahes on kolmas eelotsuse küsimus asjakohane üksnes juhul, kui finantstagatis kuulub tagatisesaaja pankrotivarasse. Minu esimese eelotsuse küsimuse analüüsi kohaselt on niisugune lahendus põhimõtteliselt direktiiviga 2002/47 lubatud.¹⁹ Eelotsusetaotlusest ilmneb ka, et Leedu kohtupraktikas on seda lahendust peetud võimalikuks.

97. Lisaks tuleb küsimuses, kas tagatiseandjat tuleb tagatisesaaja teiste võlausaldajate hulgas eelistada, et ta võiks oma finantstagatise tagasi saada, kui tagatisesaaja rahuldab oma nõude tagatiseandja muude varade arvelt, märkida, et minu vastusest teisele eelotsuse küsimusele ilmneb, et võimalus rahuldada nõue tagatiseandja muude varade arvelt ei tohi takistada viimasel kasutamata jäänud tagatist tõesti tagasi nõuda.

98. Kolmanda eelotsuse küsimuse raames on eelotsusetaotluse esitanud kohtul siiski kahtlusi, kas kasutamata jäänud tagatise võib saada tagasi, kui tagatisesaaja suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus. Täpsemalt soovib see kohus teada, kas direktiivil 2002/47 võib olla mõju riigisisestele maksejõuetust käsitlevatele õigusnormidele, milles on näidatud ära järjekohad, mille alusel tuleb tagatisesaaja võlausaldajate nõuded rahuldada. Neid probleeme ma oma teise eelotsuse küsimuse analüüsi raames ei lahendanud.

99. Andes endale küll aru, et minu kolmandat eelotsuse küsimust puudutav arutluskäik on hüpoteetiline, leian, et selle küsimuse analüüs, mis puudutab liikmesriikide kohustust eelistada võlausaldajate hulgas tagatiseandjat, et ta võiks saada kasutamata jäänud tagatise tagasi, kui see kuulub tagatisesaaja pankrotivara hulka, on kasulik, et esitada põhikohtuasja kõik õiguslikud aspektid.

¹⁸ Vt käesoleva ettepaneku punkt 13.

¹⁹ Vt käesoleva ettepaneku punkt 61.

2. Direktiivi 2002/47 mõju riigisestele maksejõuetust käsitlevatele õigusnormidele

100. Ükio bankas arvab, et direktiiv 2002/47 ei anna maksejõuetusmenetluses tagatiseandjale finantstagatise tagasisaamisel mingit eeliseisundit tagatisesaaja teiste võlausaldajate ees ning et kohaldada tuleb maksejõuetu tagatisesaaja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet. Aviabaltika, Leedu valitsus ja komisjon on arvamusel, et direktiivi 2002/47 sätted ei reguleeri maksejõuetu tagatisesaaja võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekohti.

101. Ma ei ole siiski veendunud, et asjaolu, et direktiivis 2002/47 ei ole sätteid, millega määratakse kindlaks võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekohad, tähendab, et sellel direktiivil ei saa olla ülevõtmisel mõju riigisestele õigusnormidele, millega reguleeritakse järjekorda, mille alusel tuleb maksejõuetu tagatisesaaja võlausaldajate nõuded rahuldada.

102. Kui riigisene seadusandja peaks arvama pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud finantstagatise maksejõuetu tagatisesaaja pankrotivara hulka, peaks see seadusandja mõistma oma valiku tagajärgi ja peegeldama neid riigisestes maksejõuetust käsitlevates õigusnormides, sealhulgas sätetes, millega määratakse kindlaks maksejõuetu ettevõtja võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekohad.

103. Esiteks tuleb märkida, et oma kohtuasjas Private Equity Insurance Group esitatud ettepaneku²⁰ punktis 59 juhtisin – viidates mõne asjast huvitatud poole argumentidele, et kaitse, mille annab finantstagatis selle realiseerimisel, võib mõjutada riigiseste maksejõuetust käsitlevate õigusnormidega loodud võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekohti – tähelepanu asjaolule, et pankrotimenetluses ei tekigi direktiiviga 2002/47 kehtestatud süsteemi seisukohast võlausaldajate nõuete järjekohtade küsimust, sest selle direktiivi eesmärk on lihtsalt tagada õigus realiseerida tagatis kõikidel juhtudel, mis tingivad selle realiseerimise. Leian, et Euroopa Kohus nõustus selle seisukohaga oma otsuses. Kohtuotsuses Private Equity Insurance Group²¹ otsustas Euroopa Kohus, et „[...] selline [finantstagatise eristaatusest tingitud võlausaldajate] erinev kohtlemine põhineb objektiivsel kriteeriumil, mis vastab direktiiviga 2002/47 seatud õiguspärasele eesmärgile tugevdada õiguskindlust ja finantstagatiste tõhusust selleks, et tagada finantssüsteemi stabiilsus“.

104. Teiseks ei näe ma võlausaldajate nõuete järjekohtadele avaldatava mõju küsimuses märkimisväärset erinevust pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud finantstagatise tagatisesaaja pankrotivarast eraldi hoidmise ja võlausaldajate nõuete järjekohtade muutmise vahel. Mõlemal juhul tagastatakse see tagatis tagatiseandjale, olenemata tagatisesaaja teiste võlausaldajate nõuetest.

105. Kolmandaks ei mõjuta direktiiv 2002/47 – selle artikli 8 lõike 4 kohaselt – riigiseseid maksejõuetust käsitlevaid üldnorme, mis puudutab sõlmitud tehingute tühisust, eelkõige likvideerimismenetluse algatamisele eelnenud ajavahemikul.

106. Mulle näib siiski, et seda sätet ei saa tõlgendada nii, et põhimõtteliselt ei saa direktiiv 2002/47 selle ülevõtmisel riigiseseid maksejõuetust käsitlevaid õigusnorme mõjutada.

107. Direktiivi 2002/47 artikli 8 lõige 4 oleks ülearune, kui direktiiv 2002/47 ei saaks neid õigusnorme mõjutada. Seega kaldun pigem arvama, et see säte on selle üldreegli erand, mille kohaselt on liikmesriikidel lubatud riigiseseid maksejõuetust käsitlevaid õigusnorme muuta, et tagada selle direktiivi eesmärkide saavutamine.

²⁰ Vt minu ettepanek kohtuasjas Private Equity Insurance Group (C-156/15, EU:C:2016:586).

²¹ Vt 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Private Equity Insurance Group (C-156/15, EU:C:2016:851, punkt 51).

108. Arvan niisiis, et juhul, kui riigisisene seadusandja peaks otsustama arvata pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud finantstagatise maksejõuetu tagatisesaaja pankrotivara hulka, on see seadusandja kohustatud andma sellele tagatiseandjale eelisseisundi teiste maksejõuetusmenetlusse kaasatud võlausaldajate ees, et see tagatiseandja võiks tõesti oma tagatise tagasi saada, kui tagatisesaaja ei realiseerinud seda pärast niisuguse juhtumi ilmnemist, mis tingib selle realiseerimise.

109. Eelnevate argumentide põhjal ja eeldusel, et Euroopa Kohus vastab kolmandale eelotsuse küsimusele, teen ettepaneku vastata, et kui riigisisene seadusandja peaks otsustama arvata pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud finantstagatise maksejõuetu tagatisesaaja pankrotivara hulka, nõuab direktiiv 2002/47, et tagatiseandjale antaks eelisseisund maksejõuetu tagatisesaaja teiste võlausaldajate ees, et see tagatiseandja võiks tõesti kasutamata jäänud tagatise tagasi saada, kui tagatiseandja rahuldab oma nõude tagatiseandja muude varade arvelt.

VI. Ettepanek

110. Esitatud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Lietuvos Aukščiausiasis Teismase (Leedu kõrgeim kohus) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuni 2002. aasta direktiivi 2002/47/EÜ finantstagatiskokkulepete kohta artikli 4 lõiget 5 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid on kohustatud kehtestama regulatsiooni, mis võimaldab tagatisesaajal sisse nõuda oma nõude pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud finantstagatisele, isegi kui juhtum, mis tingib finantstagatise realiseerimise, leidis aset pärast maksejõuetusmenetluse algatamist tagatisesaaja suhtes. Liikmesriikide ülesanne on määrata kindlaks viis, kuidas tuleb tagada võimalus pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppe täitmisele pöörata juhul, kui tagatisesaaja suhtes on algatatud niisugune menetlus.
2. Direktiivi 2002/47 artikli 4 lõikeid 1 ja 5 tuleb tõlgendada nii, et need ei kohusta tagatisesaajat rahuldama oma nõuet kõigepealt pandiõigusel põhineva finantstagatiskokkuleppega antud tagatise arvelt. Niisugune kohustus võib siiski tuleneda finantstagatiskokkuleppe sätetest, tõlgendatuna selle kokkuleppe suhtes kohaldatava õiguse normidest lähtudes. Igal juhul ei tohi võimalus nõuda nõue sisse tagatiseandja muude varade arvelt, kui ilmneb juhtum, mis tingib finantstagatise realiseerimise, takistada tagatiseandjal tagatisesaaja suhtes maksejõuetusmenetluse algatamise korral seda kasutamata jäänud tagatist tõesti tagasi saamast.